

WILSAUTONOMIE BIJ DE KWALIFICATIE VAN GOEDEREN

WILSAUTONOMIE BIJ DE
KWALIFICATIE VAN GOEDEREN

Ann APERS

Wilsautonomie bij de kwalificatie van goederen
Ann Apers

© 2017 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0779-6
D/2017/7849/11
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Aan mijn ouders

VOORWOORD

Het goederenrecht onderging de voorbije twee decennia talrijke transformaties. Eén van die transformaties is de toenemende conventionalisering van het goederenrecht. De rol van de wilsautonomie in het goederenrecht heeft de voorbije jaren gestaag opgang gemaakt. Doorgaans wordt die wilsautonomie besproken vanuit de rechtsverhouding zelf: de vraag is dan in hoeverre men clausules aan een zakelijk recht kan verbinden die het zakelijk recht modaliseren. Veel minder kwam die vraag ook aan de orde op het niveau van de kwalificatie van de goederen. De subjectivering van het goederenrecht heeft te vaak ons vizier van de goederen afgewend.

Dit boek vult deze lacune op. Bij de Amerikaanse *realist doctrine*, zoals bij Henri SMITH, is er reeds meer aandacht voor dit object-gebonden perspectief en het boek van Ann APERS schrijft zich daarin in. Enerzijds vaart het onderzoek dus op de gevolgen van een toenemende conventionalisering en rol van wilsautonomie in het goederenrecht, maar anderzijds is de onderzoeksbenadering in het voorliggende boek ook zeer vernieuwend.

Het onderzoek is innoverend omdat het een zeer horizontaal perspectief gebruikt: het is niet beperkt tot de vraag naar incorporatie bij onroerende goederen of verbruikbaarheid of anticipatieve roerendmaking, maar het benadert die drie kwalificaties, via een horizontale analyse, vanuit de rol van de subjectiviteit. Enkel op die manier kan men wetenschappelijk nagaan of er in de rol van de wilsuiting tussen die verschillende categorieën onderling voldoende consistentie bestaat. Daarnaast is het onderzoeksperspectief ook vernieuwend omdat Ann APERS het perspectief van de goederen neemt. In het zakenrecht is dat een zeldzaam perspectief. Al te vaak hebben wij enkel aandacht voor de rechtsverhouding, en veel minder voor de objecten waarop zakelijke rechten betrekking hebben. Het belangwekkende van het onderzoek is er precies in gelegen dat de auteur ervoor pleit om de subjectiviteit ruim toe te laten op het niveau van de rechtsverhouding, maar veel objectiever te zijn op het niveau van de goederenkwalificatie.

De ambitie van het onderzoek blijkt ook uit de gehanteerde onderzoeksmethode. De auteur heeft het onderzoek gevoerd op basis van een zeer uitgebreide en rijke rechtsvergelijkende bronnenstudie. Een zeer meticuleuze en functionele vergelijking met Frankrijk en Nederland, maar ook met het Zuid-Afrikaanse recht, brengen haar tot de uiteindelijke onderzoeksresultaten. En daaruit blijkt dat België van de onderzochte stelsels datgene is waarin subjectiviteit de grootste armslag heeft, groter dan in Frankrijk, Nederland en Zuid-Afrika, zowel op default- als op afwijkingsniveau. Tegelijk komt ze tot de conclusie dat het opportuun is om, zoals

in Nederland het geval is, naar functionele equivalenten op het niveau van de rechtsverhouding te zoeken in plaats van op de goederenkwalificatie te werken. En daarmee zit de auteur toch weer bij het basisperspectief van het goederenrecht, nl. de conventionalisering van de zakenrechtelijke verhoudingen.

Het onderzoek is ook grensoverschrijdend op een ander vlak. Het vereist dat het verbintenissenrecht, het goederenrecht en het insolventierecht met elkaar worden gecombineerd. Het is immers niet mogelijk om de uitwerking van een juridische kwalificatie te onderzoeken zonder tegelijk ook de gevolgen op het vlak van risico voor vreemde oorzaak, risico van insolvabiliteit, samenloopbestendigheid enz. te analyseren. Ann APERS toont in dit boek aan dat ze die drie rechtstakken perfect beheerst, combineert en bespeelt.

Bij dit alles volgt ze zeer rigide haar structuur en gaat ze van vraag naar antwoord, van alfa naar omega, zonder al te veel zijsprongen. Ze biedt daarbij analyses die niet alleen vanuit conceptueel oogpunt, maar ook voor de juridische praktijk onontbeerlijk zijn. Zo biedt ze een tegengewicht aan de tendens om het incorporatiebegrip voor onroerende goederen uit hun aard te flexibiliseren.

Tot slot past nog een persoonlijke noot. Na haar bijzonder succesvolle rechtenstudies aan de Universiteit Antwerpen is Ann gedurende zes jaar één van de pijlers van het Leuvense Instituut voor Goederenrecht geweest. Naast haar doctoraat heeft Ann meer dan haar aandeel van de onderwijstaken op zich genomen. Ze coördineerde jarenlang het basisvak in Hasselt, maar verzorgde ook mee de werkcolleges en masterproeven in Leuven, samen met Dorothy GRUYAERT. Ze deed dat tot grote tevredenheid van de studenten en van haar collega's, zonder dat ze er vele en dure woorden aan besteedde. Die stijl vinden we ook terug in dit boek: bescheiden qua insteek maar diepgaand qua uitwerking, treffend en recht naar doel.

Tijdens haar doctoraatsperiode realiseerde Ann ook tal van andere zaken op wetenschappelijk vlak: zo publiceerde ze verschillende artikelen in o.a. het *Tijdschrift voor Privaatrecht*, organiseerde ze het Young Property Lawyer's Forum, was ze co-editor van het Engelstalige YPLF verslagboek en publiceerde ze ook samen met haar copromotor in Zuid-Afrika's meest toonaangevende tijdschrift. De publicaties gingen over uiteenlopende onderwerpen als vruchtgebruik, erf-dienstbaarheden en uiteraard ook het onderscheid roerend-onroerend.

Dit boek vormt de bekroning van het onderzoek dat Ann APERS tijdens die jaren verrichtte. De onderzoeksresultaten bieden een belangrijke bijdrage aan het begrip van het goederenrecht. We wensen haar daarbij alle succes en zijn blij dat ze als vrijwillig medewerker ook aan de KU Leuven verbonden blijft.

Wij zijn Ann bijzonder dankbaar voor dit alles en in het bijzonder – mede namens het goederenrecht – voor dit boek.

Vincent SAGAERT en Alain Laurent VERBEKE
8 februari 2017

DANKWOORD

De handeseditie van een proefschrift vangt aan op dezelfde manier als de openbare verdediging ervan eindigt: met een dankwoord. Dat lijkt misschien een verplicht nummer, maar niets is minder waar. Achter de vele pagina's tekst schuilen nog veel meer uren werk, die voornamelijk draaglijk blijven door de ondersteuning van de omgeving. Het uitgebreid en weloverwogen kunnen bedanken van die omgeving is daarom geen verplichting maar een voorrecht, en wel één waar ik de komende pagina's graag gebruik van maak.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor, professor SAGAERT, bedanken. Gedurende mijn jaren aan de Valk leerde ik u kennen als een ware liefhebber van uw vak. Uw kennis wordt vaak – terecht – geroemd, maar wat me vooral is bijgebleven van onze gesprekken, is het enthousiasme waarmee u discussieert en nadenkt over het recht. Dat werkte inspirerend. Ik ben u bijzonder dankbaar voor het meedenken en voor de grondige commentaren, die het proefschrift mee maakten tot wat het vandaag is. Dank ook voor de aangename werksfeer, waarin vertrouwen en ondersteuning elkaar aanvulden, zodat het bijzonder aangenaam vertoeven was op het Instituut voor Goederenrecht.

In de tweede plaats gaat mijn dank uit naar de copromotor, professor VERBEKE. Op een bepaald moment bleek dat uw agenda nog bijzonder weinig ruimte liet voor het copromotorschap van goederenrechtdoctoraten. Dat u toch besliste om aan boord te blijven bij de lopende projecten, heb ik bijzonder gewaardeerd. Uw input, waarbij de u kenmerkende combinatie van stijl en inhoud doorschemerde, was zeer waardevol, net zoals de aanmoedigingen op beslissende momenten.

Ook veel dank aan de leden van de examencommissie.

Professor DIRIX, u bent niet alleen een van de tenoren van het Belgische privaatrecht, u heeft allicht ook opgemerkt dat u in dit boek een van de vaakst geciteerde bronnen bent. Het was mij een waar genoegen dat u in mijn examencommissie wilde zetelen.

Professor VERSTAPPEN, het Young Property Lawyers Forum was een ontmoetingsplaats waar ik als onderzoeker veel inspiratie en motivatie opdeed. Het was dan ook zeer fijn om een van de vertrouwde gezichten van dat Forum in mijn examencommissie te zien.

Professor CARETTE, het deed me veel plezier dat u, die ik in 2010 leerde kennen als collega, vele jaren later in uw hoedanigheid van professor in mijn examencommissie wilde zetelen.

Niets werkt inspirerender dan van gedachten wisselen met gelijk- en/of anders-gestemde zielen. Daarom wil ik graag de professoren en onderzoekers die ik ontmoette binnen en buiten de Valk bedanken voor hun suggesties, opmerkingen en aanmoedigingen tijdens seminars, bijeenkomsten of congressen. Bijzonder motiverend waren de ontmoetingen en ervaringen op het jaarlijkse Young Property Lawyers Forum. Ik hou ook zeer aangename herinneringen over aan mijn verblijf aan de Research Chair in Stellenbosch bij de immer gastvrije en veel te vroeg overleden professor VAN DER WALT.

Het reeds vermelde aangenaam vertoeven op het Instituut voor Goederenrecht was niet alleen de verdienste van de promotor, maar was in grote mate ook te danken aan de geweldige equipe. Stuk voor stuk aangename mensen, dankzij wie naar het werk vertrekken nooit een opgave werd. Heel veel dank voor de fijne samenwerking Mathieu, Koen, Julie, Michiel, Siel en Helen en alle praktijkassistenten. Sofie, bedankt om me onder je vleugels te nemen toen ik toekwam en bedankt voor de vele fijne babbels! Elien, bedankt voor de leuke berichten en aanmoedigingen vanuit Kortrijk, in het bijzonder tijdens de eindsprint. Dorothy, mijn tijd aan de Valk zou niet hetzelfde geweest zijn zonder jou. Van een fijne collega werd je een echte vriendin. Een van de grootste aanpassingen bij het verlaten van de Valk was dan ook dat ik niet meer dagelijks bij jou mijn verhaal kon doen.

Ook een bijzondere vermelding voor de overige collega's, in het bijzonder deze van de afdeling Privaatrecht. Jullie bewezen dat intelligentie en ambitie hand in hand kunnen gaan met collegialiteit. Bedankt daarvoor! In het bijzonder dank aan de vele bureaugenoten die ik de voorbije zes jaar heb gehad, met Sander als sluitstuk, aan de heren en de twee dames van Contractenrecht, aan de dames en heren van Verbintenissenrecht en in het bijzonder Sanne, en aan het team van de 03.32.

Tot slot wil ik Gina, Els en Linda, het bibliotheekteam en de IT-mannen bedanken voor de praktische en administratieve ondersteuning en de fijne samenwerking.

Naast de Valk was er ook het immer enthousiaste thuisfront, dat een grote bijdrage leverde aan het op peil houden van de motivatie en het relativeringsvermogen gedurende de jaren dat ik werkte aan mijn proefschrift. Veel dank aan familie en vrienden voor de interesse in de werkzaamheden en voor het bijwonen van de verdediging. Een postuum woordje van dank daarbij aan mijn trouwste supporters, mijn grootouders.

Judie and Spence, thank you for your kindness and encouragement, and thank you for making the trip to be at the defence.

Ik heb maar één zus en toevallig is dat ook de leukste. We verstaan elkaar met een half woord of – vaker nog – met één halve blik dus ik hou het kort: bedankt voor

de vele jaren zusterliefde (en ook om mijn werkdagen te verblijden met je berichten). Aan Evert veel dank voor het enthousiasme en de humor.

Bijzondere woorden van dank zijn weggelegd voor twee bijzondere mensen, mijn ouders. Ik heb mij laten vertellen dat het ouderschap een van de meest ondankbare jobs is die een mens ooit uitoefent: je geeft altijd meer dan je krijgt, en meestal zonder veel erkenning. Daarom is het bijzonder aangenaam dat ik jullie bij deze uitdrukkelijk kan bedanken. Jullie zijn al 29 jaar de twee grootste steunpilaren in mijn bestaan. Dat geldt op vele vlakken, maar zeker ook wat mijn schooljaren en professionele avonturen betreft. Papa, jij was het die me mijn liefde voor taal en boeken bijbracht met bezoeken aan de bibliotheek, jij was degene die mijn natuurlijke nieuwsgierigheid verder aanwakkerde, jij was het die subtiel en tussen de regels door het belang van een goede opleiding en het benutten van je talenten benadrukte.

Mama, jij was het stichtende voorbeeld wat werkethiek betrof, jij leerde me met zachte dwang om de dingen niet te snel op te geven, en bovenal, jij was degene die me op de lastige momenten kalmeerde en een duwtje in de juiste richting gaf. Ik denk dat er op de dag van de verdediging niemand trotser was dan jullie, en ik draag mijn proefschrift dan ook graag aan jullie op.

Last but not least, een woord van dank aan mijn echtgenoot-in-wording, Drew. This book represents many things: it is the final product of six years of work and one of the reasons why we are not living on the other side of the ocean. I cannot ever thank you enough for supporting my determination to finish my research in Leuven and for carrying the burden of reducing the distance all by yourself. It takes a great person to leave behind their family, friends, language and financial stability, to allow their love to pursue her professional dreams. It takes an even greater person to do so without ever holding it against her. Thank you for being who you are. I am looking forward to every new day with you because, in the words of William Shakespeare, “*I would not wish any companion in the world but you*”.

Ann APERS

Etterbeek, 12 februari 2017

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	vii
<i>Dankwoord</i>	ix
<i>Lijst van afkortingen van tijdschriften</i>	xxiii

INLEIDEND DEEL

Hoofdstuk I.

Probleemstelling	3
-------------------------------	---

Hoofdstuk II.

Onderzoeksvragen	7
-------------------------------	---

Hoofdstuk III.

Onderzoeksmethode	9
--------------------------------	---

Hoofdstuk IV.

Structuur van het onderzoek	13
--	----

DEEL I.

BEGRIPPENKADER – KWALIFICATIE EN SUBJECTIVITEIT

Hoofdstuk I.

Begrip ‘kwalificatie’ en gevolgen	17
--	----

Afdeling I. Constitutieve bestanddelen en gevolgen kwalificatie.....	17
--	----

§ 1. Constitutieve bestanddelen.....	17
--------------------------------------	----

§ 2. Gevolgen van kwalificatie.....	19
-------------------------------------	----

Afdeling II. Functie van juridische kwalificatie.....	20
---	----

§ 1. De functies van het kwalificatieproces.....	20
--	----

§ 2. Eerste zienswijze: kwalificatie als een descriptief proces.....	21
--	----

A. Begrip en invloed op de criteria voor kwalificatie van goederen... ..	21
--	----

B. Kritiek op deze visie.....	23
-------------------------------	----

§ 3. Tweede zienswijze: kwalificatie als een normatief proces.....	24
--	----

A. Begrip en invloed op de criteria voor de kwalificatie van goederen.....	24
--	----

B. Kritiek op deze visie.....	26
-------------------------------	----

Hoofdstuk II.	
Begrip ‘subjectiviteit’	29
Hoofdstuk III.	
Begrip ‘partijen’	33
DEEL II.	
INDUCTIEF ONDERZOEK NAAR SUBJECTIVITEIT BIJ DE KWALIFICATIE VAN GOEDEREN	
Hoofdstuk I.	
Subjectiviteit bij onroerende en roerende goederen.	37
Afdeling I. Inleiding	37
§ 1. Beknopte schets van de historische ontwikkeling en de functie van het onderscheid tussen roerende en onroerende goederen	38
A. Romeins recht	38
B. Middeleeuws recht	42
1. Gewoonterechten in de Vroege Middeleeuwen (5e-10e eeuw) .	42
2. Renaissance Romeins recht in de Late Middeleeuwen (11e- 15e eeuw)	45
C. Moderne Tijd	52
1. Vroeg-Moderne Tijd (15e-17e eeuw)	52
2. De aanloop naar de <i>Code Napoléon</i> (17e-18e eeuw)	56
D. Invoering van de <i>Code Napoléon</i> in 1804	59
§ 2. Hedendaagse relevantie van het onderscheid tussen roerende en onroerende goederen	65
Afdeling II. Subjectiviteit bij fysieke onroerendmaking: onroerend uit de aard	71
§ 1. Gronderven	73
§ 2. Goederen verbonden met de grond	76
A. Fysieke verbondenheid: incorporatiecriterium <i>sensu lato</i>	77
1. Drie maatstaven voor invulling incorporatiecriterium	77
a. Aard van het goed: vatbaar voor onroerendmaking.	79
b. Objectief element: wijze en graad van aanhechting (incorporatie <i>sensu stricto</i>)	82
c. Subjectief element: intentie of bestemming als wils- element	89
2. Verhouding tussen drie maatstaven	94
a. Geen rol voor subjectiviteit – Eerste en tweede maat- staf volstaan	94
b. Rol voor subjectiviteit – Drie maatstaven worden in aanmerking genomen.	103

i.	Subtype 1: aanhechting niet noodzakelijk maar wel voldoende.	104
ii.	Subtype 2: aanhechting noch voldoende, noch noodzakelijk.	117
c.	Lakmoesproef: eigendomsvoorbehoud.	132
d.	Conclusies over de verhouding tussen de drie maatstaven	138
B.	Criterion van volledigheid, noodzaak of ondeelbaar geheel	140
C.	Criterion van verlies individualiteit ('bestanddeelvorming')	146
§ 3.	Gevolgen van een fysieke verbinding	147
A.	Dubbele dimensie van vastmaking of aanhechting	148
1.	Werking van de dubbele dimensie.	148
2.	Uitzonderingen op de dubbele dimensie	155
B.	<i>Ratio legis</i> van de dubbele dimensie van vastmaking: object wordt bestanddeel	169
C.	Loskoppeling van bestanddeelvorming en onroerendmaking. . . .	171
§ 4.	Beëindiging van onroerendmaking uit de aard.	182
§ 5.	Conclusie en evaluatie van subjectiviteit bij onroerendmaking uit de aard	183
A.	Conclusie over de invloed van de partijwil: inwerking op het default-niveau van subjectiviteit in combinatie met objectieve elementen	183
B.	Evaluatie: beoordeling van de criteria en hun onderlinge verhouding	185
1.	Criterion van volledigheid, noodzaak of ondeelbaar geheel .	185
2.	Criterion van verlies van identiteit.	186
3.	Criterion van fysieke verbondenheid.	187
a.	Involed gewijzigde technische mogelijkheden.	187
b.	Strijdigheid met de traditie, <i>ratio legis</i> en interne consistentie.	190
c.	Onduidelijkheid terminologie	194
d.	Wenselijkheid invloed andere rechtsdomeinen.	196
e.	Dualisme tussen onroerendmaking en aantrekking?.	201
C.	Beoordeling <i>de lege ferenda</i>	210
1.	Pleidooi voor het gebruik van een streng, objectief criterium	210
2.	Suggesties voor een nieuw criterium.	214
Afdeling III. Subjectiviteit bij functionele onroerendmaking: onroerend door bestemming		216
§ 1.	Een inleidende verkenning: begrip, oorsprong en functie.	216
A.	Onroerendmaking door bestemming in het Franse en Belgische recht	221
B.	Functie van onroerendmaking door bestemming	222

C.	Rechtsvergelijkend overzicht: functionele equivalenten naar Nederlands en Zuid-Afrikaans recht	224
D.	Inhoud, opbouw en focus van Afdeling III	227
§ 2.	Het toepassingsgebied <i>ratione materiae</i> : lichamelijke roerende goederen als bijzaak van een onroerend goed uit de aard	228
§ 3.	De toepassingsvoorwaarden van de onroerendmaking door bestemming	231
A.	Eenheid van vermogen	231
1.	Eigenaar van het onroerend goed uit de aard	233
2.	Eigenaar van het roerend goed uit de aard	239
3.	Kritiek op vereiste eenheid van vermogen	239
B.	Band tussen het onroerend goed uit de aard en het onroerend goed door bestemming	240
1.	Roerend goed ten dienste van de exploitatie van het onroerende goed	245
a.	Exploitatie onroerend goed uit de aard	245
b.	Goed ten dienste van de exploitatie van een onroerend goed	251
i.	Objectivistische opvatting van tendienststelling	254
ii.	Subjectivistische invulling van tendienststelling	260
c.	Aanpassing van het onroerend goed aan de exploitatie	263
2.	Roerend goed blijvend verbonden met onroerend	267
a.	Materiële band met aanhechting tussen hoofd- en bijzaak	267
b.	Materiële band zonder aanhechting tussen hoofd- en bijzaak	271
§ 4.	Gevolgen van de onroerendmaking door bestemming	275
A.	Een onroerend regime op grond van accessoriteit als uitgangspunt maar met uitzonderingen	275
B.	Toepassingen van onroerend regime: beschikkingshandeling over de hoofdzaak strekt zich uit tot de bijzaak	277
1.	Koop	277
2.	Schenking of testament	280
3.	Beperkt zakelijke rechten	280
4.	Hypotheek	281
5.	Beslag	286
C.	Lakmoesproef voor de <i>erga omnes</i> gevolgen van de kwalificatie als onroerend goed door bestemming: conflicten tussen roerende en onroerende gerechtigde	290
1.	Conflict hypotheek en pand handelszaak	290
a.	Geen conflict: hypotheek en pand handelszaak sluiten elkaar uit	291

	b. Wel conflict: toepassing van de anterioriteitsregel	295
	c. Handelszaak is zelf onroerend door bestemming	297
	2. Conflict hypotheek en voorrecht onbetaalde verkoper	297
§ 5.	Beëindiging van de onroerendmaking door bestemming	301
	A. Verbreking van de eenheid van vermogen	302
	B. Verbreking van de band tussen het roerend en het onroerend goed	308
§ 6.	Conclusie en evaluatie van subjectiviteit bij onroerendmaking door bestemming	312
	A. Conclusie over de invloed van de partijwil: fictieve, niet-louter subjectieve kwalificatie met verregaande doorwerking voor derden	312
	B. Evaluatie: beoordeling van de criteria en werking van onroerendmaking door bestemming	315
	1. Algemene argumenten voor en tegen het concept van onroerendmaking door bestemming	315
	2. Specifieke argumenten tegen onroerendmaking door tendienststelling	319
	3. Specifieke argumenten tegen onroerendmaking door blij- vende verbinding: overbodig en overlappend met onroe- rendmaking uit de aard	321
	C. Beoordeling <i>de lege ferenda</i> : wijziging op het niveau van de rechtsverhouding als functioneel equivalent	329
	1. Functioneel equivalent voor economische tendienststelling .	330
	2. Functioneel equivalent voor accessoria van een onroerend goed zonder economische activiteit	334
Afdeling IV. Subjectiviteit bij roerendmaking door anticipatie		342
§ 1.	Een inleidende verkenning: begrip, oorsprong en functie	342
	A. Roerendmaking door anticipatie naar Frans en Belgisch recht . .	342
	B. Functie van roerendmaking door anticipatie	347
	C. Rechtsvergelijkend overzicht: functionele equivalenten naar Nederlands en Zuid-Afrikaans recht	347
	D. Inhoud, opbouw en focus van Afdeling IV	349
§ 2.	De buitengrenzen voor roerendmaking door anticipatie	350
	A. Inhoudelijke vereisten: roerendmaking door anticipatie moge- lijk bij onroerende goederen uit de aard, niet door bestemming .	350
	B. De kwalificatie van ontginningsovereenkomsten: toepassing van vervroegde roerendmaking?	354
§ 3.	De interne toepassingsvoorwaarden voor roerendmaking door anticipatie	360
	A. Bestemming tot roerendmaking	361
	B. Werkelijke en ernstige bedoeling van partijen tot fysieke roerendmaking	364

C.	Fysieke roerendmaking gepland binnen korte en bepaalde termijn	369
D.	Reële bestemming tot roerendmaking	371
§ 4.	Interne gevolgen van roerendmaking door anticipatie	372
A.	Anticipatieve roerendmaking op grond van de wil van de eigenaar en/of verkrijger	372
1.	Algemene regels: regime voor roerende goederen	372
2.	Translatieve overeenkomsten: ontstaat een eigendomsrecht of vorderingsrecht tot losmaking?	378
B.	Anticipatieve roerendmaking op grond van de wil van een derde/schuldeiser: beslag op tak- en wortelvaste vruchten	389
§ 5.	Externe gevolgen van roerendmaking door anticipatie	392
A.	Derdenwerking bij anticipatieve roerendmaking op grond van de wil van de grondeigenaar	392
1.	Toetsing aan de algemene principes van de tegenwerpelij- lijkheid van overeenkomsten en zakelijke rechten	392
a.	Toetsing aan de principes van tegenwerpelij- kheid van overeenkomsten	393
b.	Toetsing aan de voorwaarden voor zakelijke werking	399
i.	Beoordeling op het niveau van de rechtshande- ling: vorderingsrecht of verkrijging-bij-voorbaat van toekomstige goederen	399
ii.	Beoordeling op het niveau van de kwalificatie van het onderpand: eigendom op roerende goederen door anticipatie	401
2.	Concretisering: conflicten tussen verschillende rechtheb- benden	405
a.	Eerste conflict: koper roerende goederen door antici- patie versus hypotheekhouder	405
i.	Tegenwerpelij- kheid vervroegde roerendmaking van normale opbrengsten	408
ii.	Tegenwerpelij- kheid vervroegd roerende verkoop abnormale opbrengsten	417
b.	Tweede conflict: koper roerende goederen door anti- cipatie versus koper onroerend goed uit de aard	432
i.	Overdracht roerende goederen door anticipatie anterieur aan overdracht onroerend goed in zijn geheel	433
ii.	Overdracht onroerend goed anterieur aan ver- koop roerende goederen door anticipatie	438
c.	Derde conflict: koper versus tweede koper roerende goederen door anticipatie	439

B.	Derdenwerking bij anticipatieve roerendmaking op grond van de wil van een derde	442
§ 6.	Conclusie en evaluatie van subjectiviteit bij roerendmaking door anticipatie.	444
A.	Conclusie over de invloed van de partijwil: fictieve, louter subjectieve kwalificatie met beperkte doorwerking	444
B.	Evaluatie: aanvaardbaarheid van een relatieve kwalificatie en verenigbaarheid met het eenheidsbeginsel?	451
C.	Beoordeling <i>de lege ferenda</i>	455

Hoofdstuk II.

	Subjectiviteit bij verbruikbare goederen	459
	Afdeling I. Inleiding	459
§ 1.	Oorsprong	459
§ 2.	Invulling in het positieve recht.	461
A.	Objectieve verbruikbaarheid	461
1.	Twee vormen	461
2.	Onderscheid met andere indelingen	463
B.	Subjectieve of conventionele verbruikbaarheid.	464
§ 3.	Relevantie van het onderscheid en belang conventionele kwalificatie.	466
§ 4.	Inhoud, opbouw en focus Afdeling II	467
	Afdeling II. Subjectieve verbruikbaarheid bij vruchtgebruik.	468
§ 1.	Probleemstelling.	468
§ 2.	Afzonderlijk regime voor verbruikbare goederen.	470
A.	Quasi-vruchtgebruik bij uit de aard verbruikbare goederen	473
1.	Toepassingsgebied	473
a.	Onbetwiste toepassing van rechtswege: verbruikbare goederen uit de aard	473
b.	Verandering van vruchtgebruikgoed van niet-verbruikbaar in verbruikbaar.	475
c.	Betwiste toepassing van rechtswege: financiële instrumenten	478
2.	Regime van quasi-vruchtgebruik: beschikkingsbevoegdheid voor de quasi-vruchtgebruiker	481
a.	Eigendomsallocatie bij quasi-vruchtgebruik	483
i.	Eerste zienswijze: quasi-vruchtgebruiker wordt eigenaar.	483
ii.	Tweede zienswijze: quasi-vruchtgebruiker wordt quasi-eigenaar	489
iii.	Derde visie: quasi-vruchtgebruiker is vruchtgebruiker met beschikkingsrecht	491
iv.	Evaluatie positie quasi-vruchtgebruiker	501

b.	Restitutie: niet <i>in natura</i> maar bij equivalent	504
c.	Verplichtingen vruchtgebruiker en vervallenverklaring	508
B.	Quasi-vruchtgebruik en conventionele kwalificatie van goederen	511
1.	Quasi-vruchtgebruik op uit de aard verbruikbare goederen uitsluiten	511
2.	Uit de aard niet-verbruikbare goederen aan quasi-vruchtgebruik onderwerpen	513
a.	Toepassingsgebied subjectieve verbruikbaarheid	516
b.	Gevolgen van de subjectieve kwalificatie voor het vruchtgebruikregime	523
i.	Eerste opvatting: toepassing van quasi-vruchtgebruikregime op conventioneel verbruikbare goederen	523
ii.	Tweede opvatting: toepassing van vruchtgebruikregime met beschikkingsbevoegdheid op uit de aard niet-verbruikbare goederen	526
c.	Tegenwerpelijkheid van quasi-vruchtgebruik op conventioneel verbruikbare goederen	529
i.	Toetsing aan de principes van tegenwerpelijkheid van overeenkomsten	529
ii.	Toetsing aan de voorwaarden voor zakelijke werking	532
§ 3.	Conclusie en evaluatie van subjectiviteit bij verbruikbare goederen in het kader van vruchtgebruik	536
A.	Conclusie over de invloed van de partijwil: fictieve, louter subjectieve kwalificatie met betwiste beperkte doorwerking	536
B.	Beoordeling <i>de lege ferenda</i> : modulering op het niveau van de rechtsverhouding wenselijker?	537
1.	Alternatief: een eengemaakt vruchtgebruikregime met beschikkingsbevoegdheid	538
a.	Regime	538
i.	Traditionele kenmerken vruchtgebruik	539
ii.	Innovatief: beschikkings- en verteringsbevoegdheid	541
iii.	Restitutie	551
b.	Zakenrechtelijke positie vruchtgebruiker en blote eigenaar	552
i.	Positie vruchtgebruiker	552
ii.	Positie blote eigenaar	556
2.	Evaluatie en conclusie <i>de lege ferenda</i>	557

DEEL III.

NAAR EEN ALGEMENE THEORIE OVER SUBJECTIVITEIT

BIJ DE KWALIFICATIE VAN GOEDEREN

Hoofdstuk I.**Subjectiviteit *de lege lata*. Abstracte vaststellingen uit het inductieve onderzoek 563**

Afdeling I. Subjectiviteit op het default-niveau 568

§ 1. Totstandkoming van de subjectieve kwalificatie: onvoldoende karakter partijwil 568

§ 2. Gevolgen van de subjectieve kwalificatie 570

§ 3. Evaluatie van subjectiviteit *de lege lata* 570

Afdeling II. Subjectiviteit op het afwijkingsniveau 571

§ 1. Totstandkoming van de subjectieve kwalificatie: partijwil zowel voldoende als onvoldoende op afwijkingsniveau 572

§ 2. Gevolgen van de subjectieve kwalificatie 573

A. Geen uniforme regels over de gevolgen van de subjectieve kwalificatie 573

B. Geen verklaring voor de verschillen op het vlak van de gevolgen. 578

1. Verschillende impact van de conventionele kwalificatie op het publiciteitsregime. 578

2. Verschillend belang van (conventionele) kwalificatie op regime in ruimere zin 583

3. Verschillende totstandkoming 585

§ 3. Evaluatie van subjectiviteit *de lege lata* 586

Afdeling III. Overkoepelende conclusies over subjectiviteit bij de kwalificatie van goederen *de lege lata* 589

§ 1. Werking van subjectiviteit: onderscheid en gelijkenissen tussen beide niveaus 589

§ 2. Functie van juridische kwalificatie: wat is de opvatting in het geldend recht? 590

Hoofdstuk II.**Subjectiviteit *de lege ferenda*. Toetsing van de vaststellingen aan de principes van het vermogensrecht 595**

Afdeling I. Default-niveau: een objectieve kwalificatie als waarborg voor rechtszekerheid. 597

Afdeling II. Afwijkingsniveau: subjectiviteit bij de rechtsverhouding in plaats van de kwalificatie 602

Afdeling III. Conclusie: objectief default-niveau met subjectiviteit in de rechtsverhouding 608

DEEL IV.

ALGEMEEN BESLUIT

1.	Eerste subonderzoeksvraag: Welke functie heeft de juridische kwalificatie van goederen?	613
2.	Tweede subonderzoeksvraag: Welke rol speelt subjectiviteit in het positief recht bij de kwalificatie van goederen?	615
3.	Derde subonderzoeksvraag: Wat zijn de gevolgen van een subjectieve kwalificatie van goederen, tussen partijen en in de verhouding tot derden?	619
4.	Vierde subonderzoeksvraag: Wat zijn de argumenten voor of tegen het bestaan en de werking van een subjectieve kwalificatie?	621
5.	Vijfde (normatieve) subonderzoeksvraag: Welke rol zouden subjectieve elementen bij de kwalificatie van goederen kunnen en mogen spelen, rekening houdend met de functie die de juridische kwalificatie van goederen heeft?	623
	Bibliografie	629

LIJST VAN AFKORTINGEN VAN TIJDSCHRIFTEN

AA	Ars Aequi
Act.fisc.	Actualités fiscales
AFT	Algemeen Fiscaal Tijdschrift
AJDA	Actualité juridique Droit Administratif
AJT	Algemeen juridisch tijdschrift
Ann.Fac.dr.Liège	Annales de la Faculté de droit, d'économie et de sciences sociales de Liège
APR	Algemene praktische rechtsverzameling
Arr.Cass.	Arresten van het Hof van Cassatie
Bank. Fin. R.	Bank- en Financieel Recht
BJ	La Belgique judiciaire
BNB	Beslissingen in Belastingzaken. Nederlandse Belastingrechtpraak
BS	Belgisch Staatsblad
Bull.civ.	Bulletin des arrêts de la Cour de cassation. Chambres civiles
CILSA	Comparative and International Law Journal of South Africa
D.	Recueil Dalloz
D.P.	Dalloz Périodique
Defrénois	Répertoire du Notariat Defrénois
Droit&Patrimoine	Droit et Patrimoine
EJCL	Electronic Journal of Comparative Law
ERPL	European Review for Private Law
Fisc.Koer.	Fiscale Koerier
FJF	Fiscale Jurisprudentie
Huur	Huur. Het huurrecht in de praktijk
Immobilier	L'immobilier en pratique
J.S.Afr.L.	Journal of South African Law
JCP	Semaine Juridique édition générale
JCP N	Semaine Juridique édition notariale et immobilière
JLMB	Revue de jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles
JORF	Journal officiel de la République Française
JT	Journal des tribunaux
Limb. Rechtsl.	Limburgs Rechtsleven
NbBW	Nieuwsbrief BW
NJ	Nederlandse jurisprudentie

NJB	Nederlands juristenblad
NjW	Nieuw juridisch weekblad
NNK	Nieuw Notarieel Kwartaalschrift
Not.Fisc.M.	Notariaat: notarieel en fiscaal maandblad
NTBR	Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht
Pas.	Pasicrisie belge
RABG	Rechtpraak Antwerpen Brussel Gent
RCJB	Revue critique de jurisprudence belge
RDI	Revue de droit immobilier
Rec.gén.enr.not.	Recueil général de l'enregistrement et du notariat
Rép.civ. Dalloz	Dalloz (Encyclopédie)
Rép.Not.	Répertoire notarial
Rev.Banque	Revue de la Banque
Rev.dr.banc.financ.	Revue de droit bancaire et financier
Rev.dr.ULB	Revue de droit de l'ULB
Rev.Dr.Ulg.	Revue de la Faculté de droit de l'Université de Liège
Rev.fisc.	Revue fiscale
Rev.not.	Revue du notariat belge
Rev.prat.not.b.	Revue pratique du notariat belge
RPDB	Répertoire pratique du droit belge
RRD	Revue régionale de droit
RTD civ	Revue trimestrielle de droit civil
RTD com	Revue trimestrielle de droit commercial
RW	Rechtskundig weekblad
S.	Recueil Sirey
SALJ	South African Law Journal
T.Agr.R.	Tijdschrift voor agrarisch recht
T.App.	Tijdschrift voor appartements- en immorecht
T.Not.	Tijdschrift voor Notarissen
T.Verz.	Tijdschrift voor Verzekeringen
TBBR	Tijdschrift voor Belgisch burgerlijk recht
TBH	Tijdschrift voor Belgisch Handelsrecht
TBO	Tijdschrift voor bouwrecht en onroerend goed
TEP	Tijdschrift Estate Planning
TFR	Tijdschrift voor fiscaal recht
THRHR	Tydskrif vir hedendaagse Romeins-Hollandse Reg
TPR	Tijdschrift voor privaatrecht
TSAR	Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg
T.Vred.	Tijdschrift van de vrede- (en politierechters)
WPNR	Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat & Registratie
WR	Tijdschrift voor woon- en bedrijfsruimterecht